

بررسی نگرش دانشجویان دندان پزشکی دانشگاه علوم پزشکی اصفهان به منابع مطالعاتی در سال تحصیلی ۱۳۹۵-۹۶

۱. مرکز تحقیقات ایمپلنت‌های دندان، گروه آسیب‌شناسی دهان، فک و صورت، پژوهشکده‌ی تحقیقات دندان پزشکی، دانشگاه علوم پزشکی اصفهان، اصفهان، ایران.
۲. دندان پزشکی، اصفهان، ایران.
۳. نویسنده مسؤول: مرکز تحقیقات مواد دندان، گروه آسیب‌شناسی دهان، فک و صورت، پژوهشکده‌ی تحقیقات دندان پزشکی، دانشگاه علوم پزشکی اصفهان، اصفهان، ایران.
Email: s_khalesi@dnt.mui.ac.ir

سید محمد رضوی^۱
راضیه پیرمادیان^۲
سعیده خالصی^۳

چکیده

مقدمه: یکی از مهم‌ترین اهداف آموزش در دانشگاه‌ها، بهبود فرایند آموزشی و افزایش میزان یادگیری است. نوع منابع مطالعاتی، در یادگیری مؤثر و ارتقای پیشرفت تحصیلی نقش بسزایی دارد. به همین منظور مطالعه‌ای با هدف بررسی نگرش دانشجویان دندان پزشکی دانشگاه علوم پزشکی اصفهان نسبت به منابع مطالعاتی در سال تحصیلی ۱۳۹۵-۹۶ انجام شد.

مواد و روش‌ها: در این مطالعه‌ی توصیفی- مقطعی، در بین ۶۶۱ نفر از دانشجویان مقطع دکترای عمومی دانشکده‌ی دندان پزشکی دانشگاه علوم پزشکی اصفهان، به روش سرشماری در سال تحصیلی ۱۳۹۵-۹۶، پرسش‌نامه‌ی طراحی شده توزیع گردید که ۵۱۲ پرسش‌نامه‌ی تکمیل شده، دریافت شد و در نهایت ۵۰۳ پرسش‌نامه مورد تجزیه و تحلیل قرار گرفت. اطلاعات به وسیله‌ی پرسش‌نامه‌ی طراحی شده توسط محققان، که روایی و پایایی آن تأیید شد، جمع‌آوری گردید. اطلاعات به دست آمده، وارد نرم‌افزار SPSS نسخه‌ی ۲۳ شد و با آزمون‌های آماری توصیفی و تحلیلی از جمله کای اسکوتر، ANOVA، همبستگی پیرسون مورد تجزیه و تحلیل قرار گرفت ($p \text{ value} < 0/05$).

یافته‌ها: یافته‌های این پژوهش نشان دهنده‌ی گرایش (۸۵/۳ درصد) ۴۲۹ نفر از دانشجویان به مطالعه‌ی جزوه کلاسی استاد به عنوان اولین اولویت منبع مطالعاتی در طول ترم بود که این مقدار، در زمان برگزاری آزمون ۴۳۸ نفر (۸۷/۱ درصد) بود. همچنین بین میانگین معدل دانشجویان و فراوانی انتخاب اولویت اول منبع مطالعاتی در طول ترم، ارتباط معنی‌داری مشاهده شد ($p \text{ value} = 0/048$).

نتیجه‌گیری: منبع مطالعاتی اکثر دانشجویان دندان پزشکی، جزوه‌های کلاسی بود. با توجه به اینکه منبع مطالعاتی نامناسب، می‌تواند موجب محدود شدن دانش دریافتی در دانشجویان شود، نتایج این مطالعه ضرورت نیاز به بازنگری در برنامه‌ریزی آموزشی و انتخاب روش‌های مناسب جهت افزایش تمایل دانشجویان به مطالعه‌ی کتب مرجع در رشته‌ی دندان پزشکی را نشان داد.

کلید واژه‌ها: دانشجویان، نگرش، کتب مرجع، دندان پزشکی.

تاریخ پذیرش: ۱۳۹۷/۱۲/۱۱

تاریخ اصلاح: ۱۳۹۷/۱۱/۳

تاریخ ارسال: ۱۳۹۷/۸/۷

استناد به مقاله: رضوی سیدمحمد، پیرمادیان راضیه، خالصی سعیده. بررسی نگرش دانشجویان دندان پزشکی دانشگاه علوم پزشکی اصفهان به منابع مطالعاتی در سال تحصیلی ۱۳۹۵-۹۶. مجله دانشکده دندان پزشکی اصفهان. ۱۳۹۸؛ ۱۵ (۳): ۲۸۳-۲۹۴.

مقدمه

منابع آموزشی و منابع مطالعه‌ی دانشجویان، به عنوان تظاهرات بیرونی یک مجموعه‌ی آموزشی که تمام مراحل آموزش در آن پدیدار می‌گردد، اهمیت ویژه‌ای دارد. در سیستم آموزش پزشکی ایران منابع مطالعه از محورهای اصلی یادگیری دانشجویان به شمار می‌رود (۱). زیرا سیستم آموزش پزشکی، موظف به تعلیم دانشجویانی است که ضمن رعایت موازین اخلاقی و حرفه‌ای باید قادر به ارائه‌ی طیف گسترده‌ای از خدمات سلامت و ایفای نقش مؤثر در قالب مدیر، مربی و پژوهشگر باشند. بنابراین ارتقای سطح آموزشی دانشجویان، از سیاست‌های دانشگاه‌ها می‌باشد و مهم‌ترین راهکار جهت بهبود فرایند یادگیری از طریق استفاده از منابع مطالعه‌ی صحیح و منابع آموزشی مناسب است (۲).

یادگیری و شیوه‌های مختلف آن، تابع عوامل متعددی است که بر حسب آگاهی‌های اجتماعی و نیازهای فردی تغییر می‌کند. باید در نظر داشت که منابع مطالعه‌ی دانشجویان، یکی از مهم‌ترین عوامل یادگیری است و یکی از مشکلات سیستم آموزش پزشکی، سردرگمی دانشجو در شناسایی و انتخاب مرجع مطالعه است (۳). استفاده‌ی دانشجویان از منبع مطالعه‌ی معتبر و یا کتب در طول ترم تحصیلی و زمان برگزاری آزمون‌ها، نقش مهمی در یادگیری و کاهش اضطراب از امتحانات دارد و عدم معرفی منبع مناسب از سوی اساتید از مشکلات دانشجویان مشروطی شناخته شده است (۴). منبع اصلی آموزشی، کتب مرجع و کتاب‌های درسی می‌باشند (۵). اما منابعی دیگر همچون جزوه‌های کلاسی از منابع مطالعه‌ی دانشجویان است. طبق تحقیقات انجام شده برای دانشجویان علوم پزشکی، استفاده از جزوه، منبع مناسبی برای امتحانات جامع، آزمون‌های کارورزی و دستیاری نیست (۶).

در سال ۱۳۹۲، اولویت اول منبع مطالعه برای دانشجویان علوم پزشکی زنجان، جزوه‌های کلاسی بوده که این امر به علت سهولت تهیه‌ی جزوه، صرفه‌جویی در وقت و احتمال

کسب نمره‌ی بیشتر عنوان شد (۷). همچنین در مطالعه‌ی دیگر روی دانشجویان علوم پزشکی اراک، مهم‌ترین علل گرایش به جزوه، حجم زیاد کتب مرجع نسبت به جزوه، مدرک‌گرایی جامعه و عدم توجه به میزان آگاهی و عدم تسلط به زبان انگلیسی جهت مطالعه‌ی کتب مرجع اصلی بوده است (۸). اما در مطالعات انجام شده در خارج از کشور، مهم‌ترین عامل استفاده از جزوه به جای کتاب، قیمت بالای این کتب مطرح شده است (۹-۱۱). با وجود برخی از مزایای مطالعه، جزوه و جزوه‌نویسی همچون کمک به ماندگاری نکات در حافظه و کسب نمرات بالا، مطالعه‌ی راج و همکاران (۱۰) نشان داد، عدم مطالعه‌ی کتب درسی از سوی دانشجویان، بر کاهش ماندگاری و بازدهی آموزشی در آنها مؤثر است (۱۲، ۱۳).

بنابراین با توجه به موارد ذکر شده و همچنین اهمیت منابع مطالعاتی دانشجویان و تأثیر آن در ارتقای سطح دانش دانشجویان و با وجود نظرات مختلف در مورد منابع مطالعاتی، همچنین به علت عدم وجود مطالعه‌ای جامع در مورد این منابع در دانشکده‌ی دندان پزشکی دانشگاه علوم پزشکی اصفهان، مطالعه‌ی حاضر با هدف بررسی نگرش دانشجویان دندان پزشکی دانشگاه علوم پزشکی اصفهان نسبت به منابع مطالعاتی در سال تحصیلی ۱۳۹۵-۹۶ انجام شد. فرضیه‌ی صفر این مطالعه، عدم وجود تفاوت بین مطالعه‌ی کتب مرجع و جزوات درسی به عنوان منابع مطالعاتی بود.

مواد و روش‌ها

در این مطالعه‌ی توصیفی-مقطعی از نوع پرسش‌نامه‌ای، در بین ۶۶۱ نفر از دانشجویان مقطع دکترای عمومی دانشکده‌ی دندان پزشکی دانشگاه علوم پزشکی اصفهان به روش سرشماری در سال تحصیلی ۱۳۹۵-۹۶، پرسش‌نامه‌ی طراحی شده توزیع گردید که ۵۱۲ پرسش‌نامه‌ی تکمیل شده، دریافت شد و در نهایت، ۵۰۳ پرسش‌نامه مورد تجزیه و تحلیل قرار گرفت. معیار ورود به مطالعه، کلیه‌ی

که عدد ۰/۶ به دست آمد و با جدول لاوشه انطباق داده شد. در این جدول، اعداد بالاتر از ۰/۴۹ برای تعداد ۱۵ نفر جهت آزمایش، مورد قبول می‌باشند. میزان پایایی آن با مقدار آلفای کرونباخ ۷۰ درصد، مورد تأیید قرار گرفت. در ابتدای پرسش‌نامه به دانشجویان اطمینان داده شد که کلیه اطلاعات وارد شده، کاملاً محرمانه بوده و تنها جهت اهداف پژوهشی می‌باشد.

پس از تأیید و تکمیل نهایی پرسش‌نامه جهت جمع‌آوری اطلاعات پژوهش با هماهنگی آموزش دانشکده، متناسب با ترم تحصیلی دانشجویان، در پایان کلاس درس پس از ارائه توضیحات لازم، پرسش‌نامه بین دانشجویان توزیع و پس از تکمیل آنها، جمع‌آوری شد. سپس اطلاعات حاصل وارد نرم‌افزار SPSS نسخه ۲۳ (version 23, IBM Corporation, Armonk, NY) گردید و توسط روش‌های آماری توصیفی و تحلیلی از جمله آزمون کای‌اسکوئر جهت تعیین ارتباط بین فراوانی انتخاب منابع مطالعاتی با جنسیت و ترم تحصیلی، آزمون ناپارامتریک ویلکاکسون جهت تعیین ارتباط بین فراوانی انتخاب اولویت‌های منابع مطالعاتی از نظر دانشجویان با زمان مطالعه، آزمون ANOVA جهت تعیین ارتباط بین فراوانی انتخاب منابع مطالعاتی و معدل دانشجویان، همچنین جهت تعیین ارتباط بین فراوانی انتخاب اولویت‌های مطالعاتی با نمره نگرش در حیطه‌های مختلف، آزمون همبستگی پیرسون جهت تعیین ارتباط بین معدل دانشجویان و نمره نگرش در حیطه‌های مختلف، مورد استفاده قرار گرفت. مقدار $p \text{ value} < 0/05$ معنی‌دار تلقی گردید.

یافته‌ها

در این مطالعه از ۶۶۱ نفر دانشجویان ورودی سال تحصیلی ۱۳۹۰ تا ۹۵ در رشته دکترا عمومی دانشکده دندان پزشکی اصفهان، تعداد ۵۰۳ پرسش‌نامه مورد تجزیه و تحلیل قرار گرفت و ۱۵۸ نفر به دلایل مختلف (عدم تمایل به تکمیل پرسش‌نامه، مرخصی ترم تحصیلی، دانشجویان

دانشجویان در سال‌های اول تا ششم رشته دندان پزشکی (ورودی ۱۳۹۰ تا ۹۵) بوده است. معیارهای خروج از مطالعه، دانشجویانی که نسبت به تکمیل پرسش‌نامه همکاری لازم را نداشته و همچنین دانشجویانی که تحت عنوان دانشجویان تکمیلی از دانشگاه‌های خارج کشور به دانشکده انتقال یافته و مشغول به تحصیل بودند.

پرسش‌نامه‌ی مورد استفاده، محقق ساخته شده است که البته از چند مقاله‌ی مشابه نیز استفاده شد، در مجموع پرسش‌نامه با نظر اساتید مشاور در مرکز آموزش پزشکی و دانشکده تکمیل گردید. پرسش‌نامه‌ی پژوهش حاضر، در مجموع دارای ۳۷ سؤال بود، که ۴ سؤال از مشخصات دموگرافیک شامل جنس، ترم، معدل کل، نوع پذیرش، ۳ سؤال در مورد میزان ساعات مطالعه، اولویت‌بندی منبع درسی در طول ترم و شب امتحان بود که در این قسمت از دانشجویان خواسته شد که اولویت‌های اول تا سوم خود را در شب آزمون و در طول ترم تحصیلی مشخص نمایند. همچنین تعداد ۳۰ سؤال جهت بررسی نگرش که به طور کلی به ۴ حیطه‌ی مربوط به کتب و جزوه (سؤال ۱ تا ۸ و سؤال ۲۸)، مربوط به مسائل آموزشی (سؤال ۱۴ تا ۲۰)، مربوط به دانشجو (سؤال ۹ تا ۱۳ و ۲۱ و ۲۲ و ۳۰) و مربوط به اساتید (سؤال ۲۳ تا ۲۷ و ۲۹) دسته‌بندی شدند و در قالب مقیاس لیکرت ۵ گزینه‌ای شامل کاملاً موافقم، موافقم، نظری ندارم، مخالفم، کاملاً مخالفم که به ترتیب با امتیازهای ۱-۲-۳-۴-۵ (به جز سؤالات ۲، ۱۴، ۱۷، ۱۹ و ۲۸ با امتیازهای یاد شده به صورت معکوس) طراحی شد. در مرحله‌ی بعد، پایایی و روایی محتوایی کمی و کیفی پرسش‌نامه برای حیطه‌ی نگرش، بررسی شد.

جهت تعیین روایی محتوایی پرسش‌نامه، به ۱۵ نفر از متخصصین در رشته‌ی دندان پزشکی ارسال و از آنان درخواست شد که در خصوص هر یک از ۳۰ سؤال مربوط به بررسی نگرش، به صورت «ضروری است»، «ضروری نیست ولی مفید است» و «ضرورتی ندارد»، پاسخ دهند. پاسخ‌ها بر اساس فرمول $CVR = \frac{2n_e - N}{n}$ محاسبه گردید

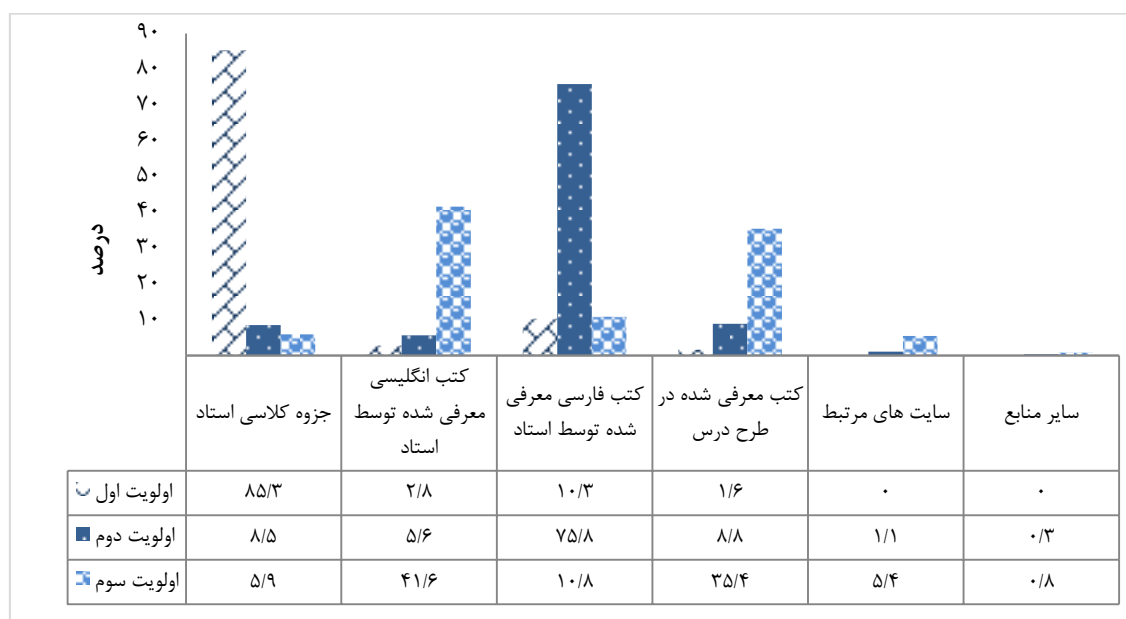
تکمیلی) از مطالعه خارج شدند (درصد پاسخدهی: ۷۶ درصد). جدول ۱ نشان دهنده توزیع فراوانی دانشجویان بر اساس جنسیت و ترم تحصیلی آنها می باشد.

طبق نتایج، اولویت اول منبع مطالعاتی دانشجویان در طول ترم تحصیلی و همچنین در زمان برگزاری آزمون، جزوه کلاسی استاد بوده است (نمودار ۱ و ۲). انتخاب جزوه کلاسی استاد به عنوان اولویت اول در ترم های دوم (۸۹ درصد)، چهارم (۸۷/۶ درصد)، ششم (۹۳/۳ درصد) و دهم (۸۵/۷ درصد)، بیشترین فراوانی منبع مطالعاتی در طول ترم را داشته است. در حالی که کتب مرجع انگلیسی در ترم های هشتم (۵/۱۱ درصد)، دهم (۳/۶ درصد) و

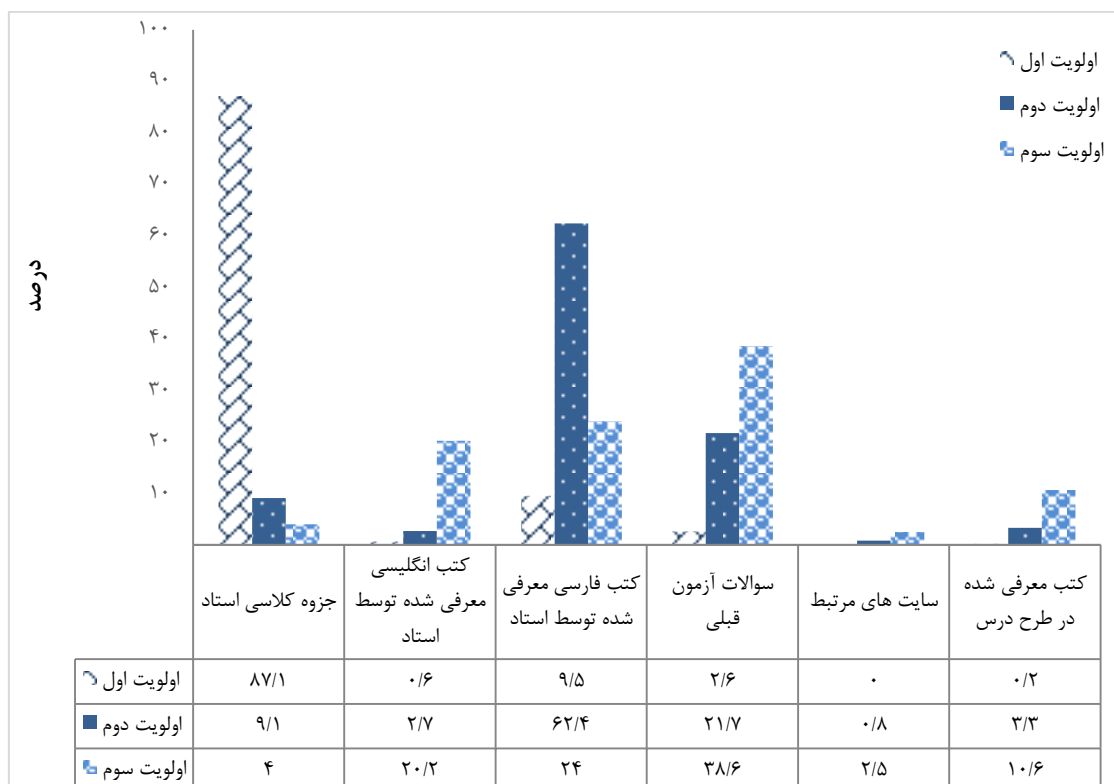
دوازدهم (۶/۷ درصد) بیشتر از سایر ترم های تحصیلی مورد توجه بوده است. آزمون آماری کای اسکور، تفاوت معنی داری بین فراوانی انتخاب اولویت اول منبع مطالعاتی در طول ترم تحصیلی بین دو گروه دختر و پسر را نشان نداد، البته نتایج حاصل در مرز معنی دار قرار داشت ($p \text{ value} = 0/051$). در حالی که تفاوت معنی دار برای فراوانی انتخاب اولویت اول منبع مطالعاتی در زمان برگزاری آزمون بین دو گروه جنسیتی نیز به دست نیامد ($p \text{ value} = 0/108$). همچنین این آزمون، تفاوت معنی دار را برای فراوانی انتخاب اولویت اول منبع مطالعاتی در طول ترم تحصیلی بین ترم های مختلف دانشجویان نشان داد ($p \text{ value} = 0/018$).

جدول ۱: توزیع فراوانی دانشجویان بر اساس جنسیت و ترم تحصیلی

متغیر	دسته بندی	تعداد (درصد)	تعداد پسر (درصد)	تعداد دختر (درصد)
ترم تحصیلی	دوم	۸۲ (۱۶/۳)	۳۰ (۳۶)	۵۲ (۶۴)
	چهارم	۸۹ (۱۷/۷)	۳۷ (۴۱/۴)	۵۲ (۵۸/۶)
	ششم	۶۰ (۱۱/۹)	۱۹ (۳۲/۱)	۴۱ (۶۷/۹)
	هفتم	۳۹ (۷/۸)	۲۰ (۵۰/۴)	۱۹ (۴۹/۶)
	هشتم	۵۹ (۱۱/۷)	۳۳ (۵۶/۱)	۲۶ (۴۳/۹)
	دهم	۸۴ (۱۶/۷)	۳۳ (۳۸/۹)	۵۱ (۶۱/۱)
	دوازدهم	۹۰ (۱۷/۹)	۳۵ (۳۹/۲)	۵۵ (۶۰/۸)
مجموع		۵۰۳ (۱۰۰)	۲۰۷ (۴۱/۱)	۲۹۶ (۵۸/۹)

نمودار ۱: توزیع فراوانی اولویت های منبع مطالعاتی دانشجویان در طول ترم تحصیلی

نمودار ۲. توزیع فراوانی اولویت های منبع مطالعاتی دانشجویان در زمان برگزاری آزمون

بر اساس نتایج این مطالعه، تفاوت معنی دار بین فراوانی انتخاب اولویت اول منبع مطالعاتی در زمان برگزاری آزمون بر اساس ترم تحصیلی دانشجویان به دست نیامد ($p \text{ value} = ۰/۲۱۵$). طبق نتایج آزمون ناپارامتریک ویلکاکسون، تفاوت بین فراوانی انتخاب اولویت اول منبع مطالعه در طول ترم و در زمان برگزاری آزمون، معنی دار نبود ($p \text{ value} = ۰/۴۹۶$). در حالی که تفاوت بین فراوانی انتخاب اولویت های دوم و سوم منبع مطالعاتی در این دو زمان، معنی دار بوده است ($p \text{ value} = ۰/۰۰۱$). نتایج نشان داد که در طول ترم تحصیلی، دانشجویان به ترتیب بیشتر تمایل به مطالعه کتاب فارسی و انگلیسی معرفی شده توسط استاد را داشتند، در حالی که در زمان آزمون برای اولویت دوم کتاب فارسی و در اولویت سوم به سمت سؤالات آزمون های قبل تمایل داشته اند. علاوه بر این، طبق آزمون آماری ANOVA، ارتباط بین میانگین معدل دانشجویان و فراوانی انتخاب اولویت اول منبع مطالعاتی در طول ترم تحصیلی، در مرز معنی دار قرار داشت، در حالی که بین

میانگین معدل دانشجویان و فراوانی انتخاب اولویت دوم منابع مطالعاتی و اولویت سوم در همین زمان، ارتباط معنی دار یافت نشد. علاوه بر آن مشاهده شد که دانشجویانی که جزوه کلاسی استاد، اولویت اول آنها در طول ترم تحصیلی بوده است، میانگین معدل پایین تری نسبت به سایرین داشته اند. بر اساس آزمون ANOVA، بین میانگین معدل دانشجویان و فراوانی انتخاب اولویت های مطالعاتی در زمان برگزاری آزمون، هیچ ارتباط معنی داری مشاهده نشد (جدول ۲ و ۳).

نتایج آزمون ANOVA نشان داد که بین نمره نگرش دانشجویان در حیطه های مربوط به دانشجو، کتب و جزوه و همچنین نمره کلی نگرش (مجموع نمره های همه حیطه ها) با اولویت اول منبع مطالعاتی در طول ترم و در زمان برگزاری آزمون، ارتباط معنی دار وجود دارد ($p \text{ value} < ۰/۰۵$) (جدول ۴ و ۵).

طبق آزمون همبستگی پیرسون، بین میانگین معدل دانشجویان و نمره نگرش در حیطه های مربوط به دانشجو،

دست آمده از پرسش‌نامه‌ی دانشجوی بیشتر بوده، معدل دانشجوی نیز بیشتر بوده است. بین میانگین معدل و نمره‌ی نگرش به دست آمده در دیگر حیطه‌ها (حیطه‌ی کتب و جزوه، حیطه‌ی مربوط به آموزش و حیطه‌ی مربوط به اساتید) هیچ ارتباط معنی‌داری مشاهده نشد ($p \text{ value} > 0/05$).

همبستگی ضعیف اما معنی‌دار وجود داشت ($r = 0/134$ ، $p \text{ value} = 0/009$). همچنین بین میانگین معدل دانشجویان و نمره‌ی کلی نگرش، همبستگی ضعیف اما معنی‌دار دیده شد ($r = 0/114$ ، $p \text{ value} = 0/029$). هر دوی این همبستگی‌ها مستقیم بوده، بدین معنی که هرچه نمره‌ی به

جدول ۲: ارتباط بین میانگین معدل دانشجویان و فراوانی انتخاب اولویت‌های منبع مطالعاتی در طول ترم تحصیلی

منبع مطالعاتی	اولویت اول		اولویت دوم		اولویت سوم	
	میانگین $\pm$ انحراف معیار	p value	میانگین $\pm$ انحراف معیار	p value	میانگین $\pm$ انحراف معیار	p value
جزوه‌ی کلاسی استاد	$16 \pm 1/3$		$16/4 \pm 1$		$16/1 \pm 1$	
کتب مرجع انگلیسی معرفی شده توسط استاد	$17/6 \pm 0/6$	0/052	$16/8 \pm 1/5$	0/199	$16 \pm 1/3$	0/829
کتب مرجع فارسی معرفی شده توسط استاد	$16/5 \pm 1$		$16 \pm 1/2$		$16/2 \pm 1/5$	
کتب معرفی شده در طرح درس	$16/1 \pm 0/9$		$16/4 \pm 1/3$		$16/1 \pm 1/1$	
سایت‌های مرتبط	-		$17/1 \pm 0/5$		$16/2 \pm 1/2$	
سایر منابع	-		-		$16/3 \pm 0/5$	

جدول ۳: ارتباط بین میانگین معدل دانشجویان و فراوانی انتخاب اولویت‌های منبع مطالعاتی در زمان برگزاری آزمون

منبع مطالعاتی	اولویت اول		اولویت دوم		اولویت سوم	
	میانگین $\pm$ انحراف معیار	p value	میانگین $\pm$ انحراف معیار	p value	میانگین $\pm$ انحراف معیار	p value
جزوه‌ی کلاسی استاد	$16/2 \pm 1/3$		$16/4 \pm 1/2$		$16/1 \pm 1/3$	
کتب مرجع انگلیسی معرفی شده توسط استاد	$15/8 \pm 0$		$14/3 \pm 2/6$		$16/2 \pm 1/3$	
کتب مرجع فارسی معرفی شده توسط استاد	$15/8 \pm 1/5$	0/298	$16/3 \pm 1/2$	0/510	$16/2 \pm 1/2$	0/363
کتب معرفی شده در طرح درس	$16/2 \pm 1$		$16 \pm 1/3$		$15/9 \pm 1/2$	
سایت‌های مرتبط	-		$16/4 \pm 0/9$		$16/8 \pm 0/8$	
سایر منابع	-		$16/3 \pm 1/2$		16 ± 1	

جدول ۴: ارتباط بین نمره نگرش دانشجویان در حیطه‌های مختلف و فراوانی انتخاب اولویت‌های منبع مطالعاتی در طول ترم تحصیلی

منبع مطالعاتی	حیطه‌ی کتب و جزوه		حیطه‌ی مربوط به دانشجویان		حیطه‌ی مربوط به آموزش		حیطه‌ی مربوط به اساتید		نمره‌ی کلی نگرش	
	p value	میانگین $\pm$ انحراف معیار	p value	میانگین $\pm$ انحراف معیار	p value	میانگین $\pm$ انحراف معیار	p value	میانگین $\pm$ انحراف معیار	p value	میانگین $\pm$ انحراف معیار
جزوه‌ی کلاسی استاد		۲۲/۷ $\pm$ ۳/۳		۱۸/۲ $\pm$ ۳/۱		۱۸ $\pm$ ۲/۹		۱۶/۵ $\pm$ ۳		۷۵/۴ $\pm$ ۸
کتب مرجع انگلیسی معرفی شده توسط استاد		۲۲/۸ $\pm$ ۳		۱۸/۷ $\pm$ ۳/۵		۱۸/۷ $\pm$ ۲/۷		۱۵/۲ $\pm$ ۳/۱		۷۵/۵ $\pm$ ۶
کتب مرجع فارسی معرفی شده توسط استاد		۲۴/۹ $\pm$ ۴/۴		۲۰/۴ $\pm$ ۳/۲		۱۸/۲ $\pm$ ۳		۱۶/۹ $\pm$ ۳/۲		۸۰/۲ $\pm$ ۸/۶
کتب معرفی شده در طرح درس		۲۳ $\pm$ ۳/۵		۱۸/۴ $\pm$ ۳/۷		۱۸/۵ $\pm$ ۲/۹		۱۶/۵ $\pm$ ۲/۸		۷۵/۴ $\pm$ ۶/۹
سایت‌های مرتبط	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
سایر منابع	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-

جدول ۵: ارتباط بین نمره نگرش دانشجویان در حیطه‌های مختلف و فراوانی انتخاب اولویت‌های منبع مطالعاتی در زمان برگزاری آزمون

منبع مطالعاتی	حیطه‌ی کتب و جزوه		حیطه‌ی مربوط به دانشجویان		حیطه‌ی مربوط به آموزش		حیطه‌ی مربوط به اساتید		نمره‌ی کلی نگرش	
	p value	میانگین $\pm$ انحراف معیار	p value	میانگین $\pm$ انحراف معیار	p value	میانگین $\pm$ انحراف معیار	p value	میانگین $\pm$ انحراف معیار	p value	میانگین $\pm$ انحراف معیار
جزوه‌ی کلاسی استاد		۳/۴ $\pm$ ۲۲/۸		۳/۲ $\pm$ ۱۸/۲		۲/۸ $\pm$ ۱۸		۳ $\pm$ ۱۶/۴		۸ $\pm$ ۷۵/۵
کتب مرجع انگلیسی معرفی شده توسط استاد		۲ $\pm$ ۲۲		۲/۶ $\pm$ ۲۲		۱/۵ $\pm$ ۱۶/۳		۴/۳ $\pm$ ۱۶		۴/۱ $\pm$ ۷۶/۳
کتب مرجع فارسی معرفی شده توسط استاد		۳/۸ $\pm$ ۲۴/۴		۳/۵ $\pm$ ۲۰		۳/۳ $\pm$ ۱۸/۵		۳/۳ $\pm$ ۱۷		۸/۴ $\pm$ ۷۹/۵
کتب معرفی شده در طرح درس		۲۵		۱۸		۲۰		۱۶		۷۹
سایت‌های مرتبط	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
سایر منابع	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-

بحث

مطالعه‌ی حاضر با هدف بررسی نگرش دانشجویان دندان پزشکی دانشگاه علوم پزشکی اصفهان نسبت به منابع مطالعاتی، بر روی ۵۰۳ نفر از دانشجویان در سال تحصیلی ۱۳۹۵-۹۶ انجام شد. جزوات کلاسی استاد به عنوان اولویت اول مطالعه‌ی اکثر دانشجویان در طول ترم و در زمان

برگزاری آزمون و کتب فارسی معرفی شده توسط استاد به عنوان اولویت دوم بود، که با توجه به دارا بودن نقایص احتمالی این منبع مطالعاتی، قابل تفکر می‌باشد. این آمار نشان دهنده‌ی اهمیت کمتر کتب درسی به عنوان منبع مطالعاتی، نسبت به جزوه‌ی کلاسی استاد برای دانشجویان بود. به نظر می‌رسد جزوات کلاسی تا حد زیادی

پاسخگوی امتحانات پایان ترم دانشجویان بوده است. تنها ۹/۵ درصد از دانشجویان، کتب فارسی معرفی شده توسط استاد را به عنوان اولویت اول مطالعه در زمان برگزاری آزمون گزارش کرده‌اند، که نشان دهنده عدم وجود تنوع کافی و لازم در منابع مطالعاتی دانشجویان دندان پزشکی و در نتیجه به روز نبودن اطلاعات علمی آنها می‌باشد. طبق مطالعات انجام شده به ترتیب ۱۰ عامل: ۱- حجم زیاد کتاب، ۲- مدرک گرایی در جامعه و عدم توجه به سطح سواد و دانش، ۳- عدم تسلط به زبان انگلیسی، ۴- کمبود وقت به ویژه در زمان آزمون‌های پایان ترم، ۵- متناسب نبودن میزان واحد درسی با حجم کتب مرجع، ۶- وجود چکیده‌ای از مهم‌ترین مطالب کتب مرجع در جزوات، ۷- فقدان روحیه پژوهش در دانشجویان، ۸- پیوستگی بهتر و عدم تکرار مطالب در جزوه کلاسی، ۹- عادت دانشجویان به جزوه خواندن و سهل‌الوصول بودن اطلاعات و ۱۰- فقدان آموزش جهت تبیین فرهنگ مطالعه‌ی کتب درسی، از مهم‌ترین عوامل مؤثر به گرایش دانشجویان به سمت جزوه‌نویسی و جزوه‌خوانی بوده است (۸، ۱۰، ۱۳).

اولویت سوم اکثر دانشجویان برای مطالعه در زمان برگزاری آزمون، استفاده از سؤالات قبلی آزمون بود که منبع بسیار ضعیف و فاقد ارزش آموزشی است. این نتایج همسو با مطالعات سالم صافی و همکاران (۲)، پیرحاجی و همکاران (۶)، گلشاهی راد و همکاران (۷)، قضاوی و همکاران (۸) و مردانیان و کازرونی‌زاده (۱۴) بوده است. حجم بودن، عدم ارائه‌ی مطلب مورد نیاز گروه هدف، مشخص و عدم ساختار آموزشی را می‌توان از علل ضعف در استفاده از کتب مرجع بیان نمود (۷).

نتایج مطالعات نشان دهنده نقص جدی در منابع مطالعاتی دانشجویان چه در طول ترم و همچنین در زمان برگزاری آزمون می‌باشد. این نکته از این نظر حائز اهمیت است که استفاده از منبع مطالعاتی مناسب، علاوه بر بالا بردن راندمان تحصیلی دانشجویان، باعث کاهش اضطراب آنها در زمان برگزاری امتحانات و بهبود شرایط روحی و روانی

دانشجویان می‌گردد. اگرچه جزوه‌نویسی به عنوان ابزاری برای ارتقای مهارت‌ها و تسهیل فرایند یادگیری حائز اهمیت است، اما این موضوع را باید اشاره کرد که استفاده از جزوه به تنهایی کافی نبوده و باید با سایر روش‌های آموزشی و منابع مطالعاتی همراه باشد و از جزوات کلاسی به عنوان یک منبع اضافی برای ارتقای یادگیری می‌توان استفاده کرد (۱۵). لازم به ذکر است، استفاده از جزوه، باعث می‌شود که نکات آموزشی لازم در مدت زمان کوتاهی مطالعه شده و در زمان برگزاری آزمون، این نکات مرور می‌شود (۱۶). اما این موضوع تنها دلیل کاربرد جزوات به عنوان منبع مطالعاتی دانشجویان نباید محسوب گردد.

طبق نتایج این مطالعه، دانشجویانی که اولویت اول مطالعاتی آنها در طول ترم تحصیلی، کتب مرجع فارسی یا انگلیسی بوده، دارای بیش‌ترین میانگین معدل و دانشجویانی که اولویت اول مطالعاتی آنها در طول ترم تحصیلی، جزوه بوده است، دارای کم‌ترین میانگین معدل بودند که همسو با مطالعه‌ی پیرحاجی و همکاران (۶) بوده است. از این موضوع می‌توان نتیجه گرفت که گرایش به کتب مرجع، چه انگلیسی و چه فارسی، در اولویت اول مطالعه در طول ترم تحصیلی، می‌تواند باعث افزایش سطح نمرات ارزشیابی دانشجویان شود که این نتیجه با توجه به نواقص احتمالی جزوه‌خوانی دور از انتظار نیست. لازم به ذکر است، از بین ۵۰۳ نفر جامعه‌ی آماری مورد مطالعه، ۱۴ نفر با اولویت مطالعه‌ی کتب مرجع انگلیسی، ۵۱ نفر با اولویت کتب فارسی و ۴۲۸ نفر با اولویت مطالعه‌ی جزوه بوده که این تفاوت بسیار قابل تأمل است. از سویی دیگر دانشجویانی که در زمان آزمون، از منابع مطالعاتی جزوه یا سؤالات آزمون قبلی به عنوان اولویت اول مطالعاتی خود استفاده کرده بودند، بالاترین میانگین معدل را داشتند که البته این نتیجه مغایر با نتایج مطالعه‌ی پیرحاجی و همکاران (۶) بوده است. شاید این اختلاف به علت تفاوت‌های ذاتی در دو رشته‌ی تحصیلی مورد مطالعه (پزشکی و دندان پزشکی) مانند تفاوت در اساتید، منابع درسی، تعداد واحد دروس عملی و

می‌باشد (مانند نگرش منفی، هزینه‌ی زیاد تهیه‌ی کتب و غیره) که با نتایج مطالعه‌ی حاضر مشابه بود (۹، ۱۰، ۱۷). طبق نتایج به دست آمده، با بالا رفتن نمره‌ی کلی نگرش و نمره‌ی نگرش در حیطه‌ی مربوط به دانشجو نسبت به منابع مطالعاتی، به طور مستقیم میزان معدل افزایش می‌یافت. به عبارت دیگر بهبود نگرش دانشجویان در این حیطه، منجر به بهتر شدن وضعیت تحصیلی آنها خواهد شد.

طبق نتایج این مطالعه و مطالعه‌ی روحانی و همکاران (۱۸) در مشهد بر روی منابع مطالعه‌ی دانشجویان دندان پزشکی، منابع مورد استفاده‌ی این دانشجویان از کیفیت مطلوبی برخوردار نبودند، که لزوم برنامه‌ریزی جهت آموزش دانشجویان و بهبود فرایند یادگیری را مشخص می‌سازد. با توجه به اهمیت آموزش پزشکی، پیشنهاد می‌گردد در مطالعات بعدی، به نگرش دانشجویان نسبت به منابع مطالعاتی در دروس عملی دندان پزشکی پرداخته شود. در این مطالعه عدم همکاری برخی از دانشجویان نسبت به تکمیل پرسش‌نامه و مشکل در دسترسی به دانشجویان به ویژه دانشجویان ترم آخر، وجود داشت. از محدودیت‌های این مطالعه می‌توان به محدود بودن نتایج مطالعه به دانشجویان دندان پزشکی دانشگاه علوم پزشکی اصفهان اشاره کرد و به منظور تعمیم‌پذیری نتایج، باید مطالعه روی گروه‌های آماری بیشتری انجام شود.

نتیجه‌گیری

با توجه به نتایج این مطالعه، جزوه، یکی از عمده‌ترین منابع مطالعاتی دانشجویان دانشکده‌ی دندان پزشکی اصفهان بود. البته خلاصه‌نویسی حین سخنرانی استاد، یکی از راهبردهای متداول یادگیری در بین دانشجویان بود که توسط مدرسین نیز تشویق می‌شد، اما این جزوات، مرجع مناسبی برای آزمون‌های جامع به شمار نمی‌روند. با توجه به اهمیت مطالعه‌ی کتب مرجع به عنوان منابع اصلی آموزشی و آگاهی دانشجویان و همچنین اساتید نسبت به اهمیت مطالعه‌ی آنها و اصلاح نوع نگرش، بازنگری در برنامه‌ریزی

نظری، نوع ارزشیابی و غیره باشد و یا به صورت شهودی‌تر، نشان از این دارد که ارزشیابی اساتید طی چند سال اخیر (از سال ۹۰ تا کنون) بیشتر به سمت طرح آزمون از مطالب ارائه شده در کلاس درس و جزوه بوده است.

از طرف دیگر، دانشجویانی که از جزوه به عنوان اولویت اول مطالعاتی خود استفاده کردند، از نظر میانگین نمرات کلی نگرش، در حیطه‌ی کتاب و جزوه و در حیطه‌ی مربوط به دانشجو، نمره‌ی پایین‌تری را نشان دادند. با توجه به نتایج این مطالعه، دانشجویانی که دارای نمره‌ی نگرش ضعیف‌تر نسبت به منابع مورد استفاده جهت مطالعه بودند، تمایل بیشتری به استفاده از جزوه به عنوان منبع مطالعاتی در طول ترم داشتند، در حالی که دانشجویان با نمره‌ی نگرش بهتر نسبت به منابع مطالعاتی، تمایل بیشتری به استفاده از کتاب به عنوان منبع مطالعاتی در طول ترم داشتند. همچنین به نظر می‌رسد، بیش‌ترین ضعف نگرش، در حیطه‌ی مربوط به کتاب و جزوه و حیطه‌ی مربوط به دانشجو می‌باشد. از سوی دیگر، دانشجویانی که از جزوه به عنوان اولویت اول مطالعاتی خود استفاده می‌کردند، دارای نمرات پایین‌تر کلی نگرش، نمره‌ی نگرش در حیطه‌ی کتاب و جزوه و حیطه‌ی مربوط به دانشجو بودند.

این نتایج نشان دهنده‌ی این بود که بالا بودن نمره‌ی نگرش در حیطه‌ی مربوط به دانشجو، باعث افزایش تمایل دانشجویان به استفاده از کتب مرجع برای مطالعه می‌گردد. همچنین طبق نتایج این مطالعه، دانشجویانی که دارای نگرش ضعیف نسبت به منابع مورد استفاده جهت مطالعه هستند، تمایل بیشتری به استفاده از جزوه و سؤالات آزمون‌های قبل به عنوان منبع مطالعاتی در زمان برگزاری آزمون دارند. به طور کلی نتایج نشان دهنده‌ی وجود ضعف جدی در زمینه‌ی نگرش دانشجویان دندان پزشکی نسبت به منابع مطالعاتی در زمان تحصیل بود. در مطالعاتی دیگر نشان داده شده است که علت گرایش کمتر دانشجویان به کتاب‌های مرجع به عنوان منبع مطالعاتی در طول دوره‌ی تحصیل، مشکلات مربوط به دانشجویان نسبت به منابع مطالعاتی

قدردانی

بدین وسیله مراتب قدردانی و سپاس خود را از اساتید و دانشجویان محترمی که در انجام این طرح همکاری و مساعدت لازم را داشتند، اعلام می‌نمایم.

این مقاله حاصل پایان‌نامه با شماره‌ی ۳۹۶۵۵۱ مصوب معاونت پژوهشی دانشگاه علوم پزشکی اصفهان می‌باشد.

آموزشی، لازم به نظر می‌رسد. برای این منظور پیشنهاد می‌گردد کارگاه‌هایی برای دانشجویان در جهت ارتقا و اصلاح روش‌های مطالعه و منابع مطالعاتی و همچنین برای اساتید به منظور اصلاح و انتخاب شیوه‌های مناسب تدریس در جهت تغییر نگرش دانشجویان نسبت به مطالعه‌ی کتب مرجع برگزار شود.

References

1. Sanagoo A, Jouybari LM, Ghana S, Sadeghi AlhaAbadi J, Rahimi M, Sadeghi S, et al. Students' attitude towards note-taking and reading pamphlets/handouts in courses. *Future of Medical Education Journal* 2013; 3(3): 3-6.
2. Salem Safi R, Ashref Razaee N, Sheikhi N, Khoshklam M, Makhdoomi K, Nabilo B, et al. Investigation of studying styles of Urmia Medical Science University's students. *J Urmia Nurs Midwifery Fac* 2010; 8(2): 76-82. [In Persian].
3. Mirhosseini A. The secret of success in studying. 2nd ed. Tehran, Iran: Akhtaran Publications; 2008. p. 212-6. [In Persian].
4. Abdekhodayi MS, Ghaffari A. Survey students' use of learning and study skills and their relationship with their status and educational background. *Studies in Education and Psychology* 2010; 11(2): 211-26. [In Persian].
5. Fitzpatrick L, McConnell C. Student reading strategies and textbook use: an inquiry into economics and accounting courses. *Research in Higher Education Journal* 2008; 13(1): 1-10.
6. Pirhaji O, Mollabashi R, Haghdooost F, Meidani M. Medical students' study resources: Books or notes. *Iranian Journal of Medical Education* 2012; 11(9): 1461-5. [In Persian].
7. Golshahirad Sh, Ramezanpour A, Fallah R. The evaluation of study pattern and the attitude of medical students and residents about study resources at Zanzan University of Medical Sciences in 2013-2014. *J Med Edu Develop* 2015; 8(19): 41-53. [In Persian].
8. Ghazavi A, Rafiei M, Mosayebi G, Abtahi H. The attitude of Arak Medical University student's about reasons of tendency to use the lecture notes instead of textbooks, 2008. *Arak Med Univ J* 2009; 12(4): 73-80. [In Persian].
9. Tallahassee FL, Donaldson RL, Shen E. 2016 student textbook and course materials survey. Florida, FL: Florida Virtual Campus; 2016. p. 29-30.
10. Rauch D, Wathen S, Mitchell M. A survey of student textbook buying behavior. *Proceedings of the 2012 Southeastern INFORMS Conference*; 2012 Oct 4-5; Myrtle Beach, South Carolina; p. 194-204.
11. Berry T, Cook L, Hill N, Stevens K. An exploratory analysis of textbook usage and study habits: misperceptions and barriers to success. *College Teaching J* 2010; 59(1): 31-9.
12. Schoen I. Effects of method and context of note-taking on memory: handwriting versus typing in lecture and textbook-reading contexts [Thesis]. California, CA: Pitzer College; 2012. p. 46.
13. Sharifi Sarasiabi K, Hosseini Teshnizi S, Tavassoali Farahi M. Factors affecting student's tendency of university students to lecture notes. *Hormozgan Univ Med Sci* 2013; 17(2): 183-90. [In Persian].
14. Mardanian F, Kazeroonizadeh M. Study styles of students, interns and residents of obstetrics and gynecology in Shahid Beheshti Hospital in Isfahan. *Iranian J Med Edu* 2003; 3(2): 73-7. [In Persian].
15. Reberte LM, Hoga LAK, Gomes ALZ. Process of construction of an educational booklet for health promotion of pregnant women. *Rev Latino-Am Enfermagem* 2012; 20(1): 101-8.
16. Reihani T, Pourghaznein T, Ajam M, Hasanazadeh F. A comparative study of lecturing and providing booklet on nursing students' learning and satisfaction. *Modern Care Journal* 2012; 9(4): 285-91. [In Persian].

17. Klymkowsky MW. Teaching without a textbook: strategies to focus learning on fundamental concepts and scientific process. CBE Life Sci Educ 2007; 6(3): 190-3.
18. Rouhani A, Akbari M, Mamavi T. Evaluation of study skills among student of Mashhad dental school in academic year 2008-2009. Teb va Tazkieh 2009; 19(3): 63-73. [In Persian].

Evaluation of the Attitudes of Dental Students in Isfahan University of Medical Sciences toward Study Sources in the 2016–2017 Educational Year

Seyed Mohammad Razavi¹

Razieh Pirmoradian²

Saeedeh Khalesi³

1. Dental Implants Research Center, Department of Oral and Maxillofacial Pathology, Dental Research Institute, Isfahan University of Medical Sciences, Isfahan, Iran.

2. Dentist, Isfahan, Iran.

3. **Corresponding Author:** Dental Material Research Center, Department of Oral and Maxillofacial Pathology, Dental Research Institute, Isfahan University of Medical Sciences, Isfahan, Iran. Email: s_khalesi@dnt.mui.ac.ir

Abstract

Introduction: One of the main educational goals in universities is to enhance the quality of education and improve learning among students. The type of resources the students use might have an important role in effective learning and promotion of educational success. The present research was undertaken to investigate the attitudes of dental students in Isfahan University of Medical Sciences toward their sources of study in the 2016–2017 educational year.

Materials & Methods: In this descriptive/cross-sectional study, a designed questionnaire was distributed among 661 undergraduate students of Dental School of Isfahan University of Medical Sciences in the 2016–2017 educational year. A total of 512 completed questionnaires were received and finally, 503 questionnaires were analyzed. Data were collected by a researcher-designed questionnaire whose validity and reliability were confirmed and analyzed with SPSS 23, using descriptive and analytical tests such as chi-squared test, ANOVA and Pearson's correlation coefficient. Statistical significance was set at p value < 0.05 .

Results: The results indicated that 429 (85.3%) of the students preferred the lecture notes as their primary source of study throughout the semester. This value, however, increased to 438 (87.1%) during the final exams period. The results also showed a significant correlation between the students' average grades and the type of material they used as their primary source of study (p value = 0.048).

Conclusion: The results showed that most dentistry students use lecture notes as their primary source for studying. Since use of inappropriate sources might limit the students' knowledge, it is important for dental schools to take appropriate actions to revise educational policies in order to encourage the students to use textbooks in dentistry.

Key words: Attitude, Dentistry, Reference books, Students.

Received: 29.10.2018

Revised: 23.1.2019

Accepted: 2.3.2019

How to cite: Razavi SM, Pirmoradian R, Khalesi S. Evaluation of the Attitudes of Dental Students in Isfahan University of Medical Sciences toward Study Sources in the 2016–2017 Educational Year. J Isfahan Dent Sch 2019; 15(3): 283- 294.